

Læringsmiljøsentret
Nasjonalt senter for læringsmiljø
og atferdsforskning

Universitetet i Stavanger

Læringsmiljø- prosjektet

Innledning og bakgrunn

De aller fleste elevene trives på skolen og har noen å være sammen med, viser Elevundersøkelsen 2017. Samtidig oppgir 6,6 prosent av elevene at de blir mobbet i en eller annen kombinasjon av medelever, digitalt eller av voksne, to til tre ganger i måneden eller oftere (Wendelborg, 2018). Flere undersøkelser viser også at barn opplever å bli plaget av andre barn i barnehagen (Bratterud, Sandseter, & Seland, 2012; I. Lund et al., 2015).

Rapportert forekomst av mobbing har vært relativt stabil i flere år. Til tross for lang tids søkelys på antimobbearbeid, nasjonalt og lokalt, forekommer det fortsatt mobbing og andre typer krenkelser av barn og ungdom i norske skoler. Dersom vi regner med at tallene fra Elevundersøkelsen er representative for alle trinn i grunnskolen, blir om lag 40 000 – 50 000 elever utsatt for mobbing flere ganger i måneden. Det eksisterer mye forskningsbasert kunnskap som dokumenterer store og langvarige vansker som følge av mobbing, både for de som utsettes for det og for de som utfører de negative handlingene. Vi vet også at det å være barn i en gruppe hvor krenkelser og mobbing foregår kan være utrygt for alle, ikke bare for de som er direkte involvert. Det er derfor viktig av hensyn til alle barns helse, trivsel og læring å jobbe aktivt og kontinuerlig med å etablere trygge og gode barnehage- og skolemiljø.

Mobbing eller andre former for krenkelser er dessuten et klart brudd på opplæringsloven. Det er derfor liten grunn til å lure på om skolenes innsats mot mobbing fortsatt er nødvendig. Et strengt og tydelig regelverk er ikke nok i seg selv. Veien fra Stortinget til det enkelte klasserom og den enkelte skolegård er lang. En viktig forutsetning for å etterleve regelverket og lykkes bedre i arbeidet mot mobbing er at alle som jobber ute i skolene må ha spesifikk kunnskap om hvordan man *forebygger, avdekker og stopper* mobbing. De må også vite hvordan de skal følge opp enkeltelever og hele klasse miljøet etter at en eventuell mobbesak er avdekket og løst (Roland 2014).

Barnehagebarn har ikke rettigheter i barnehageloven som tilsvarende opplæringslovens kapittel 9A, men barnehagelovens § 1 og 2 innebærer at barnehagene er forpliktet til å skape trygge og gode barnehagemiljø og

forebygge, avdekke og håndtere mobbing og krenkelser. Å ta i bruk mobbegrepet i barnehagen har lenge vært omdiskutert. En nyere forståelse av hvordan mobbing i barnehagen kan arte seg viser likevel at barnehagebarn utsettes for mobbing og andre krenkelser, først og fremst gjennom utestengelse fra lek og manglende inkludering i fellesskapet (Idsøe & Roland, 2017; Lund et al., 2015). Mye av mobbingen som foregår i barnehagen handler om eksperimentering med en begynnende mobbeatferd, hvor barn som utsettes for mobbing, eller som utsetter andre for mobbing, må ses i sammenheng med de relasjonene og den konteksten de befinner seg i. Barnehagens kultur, relasjoner og personalets holdninger er sammen med forventninger til barn fra foreldre og personalet

sentrale faktorer som påvirker barnehagens læringsmiljø.

Mye av den mobbingen som foregår i norske skoler er til dels skjult for de voksne, både for skoleansatte og for foreldre. Nesten halvparten av de som sier at de utsettes for mobbing fra medelever, sier samtidig at de voksne ikke har visst om det. I noen tilfeller sier elevene at de voksne visste, men unnlot å gjøre noe med det. Mange unnlater å melde fra om mobbing fordi de tenker at de ikke vil få den hjelpen de trenger, at mobbingen skyldes feil ved dem selv og at det er knyttet skamfølelse til det å være utsatt for mobbing. Dette understreker betydningen av at skolene må ha rutiner for å avdekke mobbing som faktisk forekommer, men som ikke blir fanget opp av voksne eller meldt fra om fra dem

Erfaringer og evalueringer

Pilotprosjektet for skolen gikk over en relativ kort periode på tre semester. Det viste seg å være for utfordrende å gjennomføre omfattende snuoperasjoner på klasse- og skolenivå på så kort tid. Læringsmiljøprosjektets pilotfase var konsentrert om temaene *avdekking og stopping av mobbing, klasseledelse og utvikling av en mobbefri skole*. Da pilotfasen var avsluttet fremhevet skolene selv at de hadde lært mye om forebygging og avdekking av mobbing, og statistikken viser dessuten at mobbetallene har gått ned. (Seeberg mfl., 2015).

For å oppnå ønsket og varig endring av skolens praksis er tidsrammen utvidet til to skoleår. Det faglige innholdet i de fire fasene beskrives senere i teksten.

Evalueringen av pulje 2 og 3 er i gang, og de første resultatene viser at skoleledere og skoleeiere jevnt over opplever at Læringsmiljøprosjektet har bidratt til kunnskapstilførsel på disse fire sentrale områdene:

- å forebygge og stoppe mobbing
- klasseledelse
- hvordan utvikle et positivt klassemiljø
- skoleutvikling

Særlig opplever skolelederne at de har fått ny kunnskap om å forebygge og stoppe mobbing og at Læringsmiljøprosjektet har bidratt til praksisendring på de samme områdene. Deltakende skoler og kommuner vet i større grad *hva* de skal gjøre, men har kanskje behov for å trene mer på *hvordan* dette skal gjøres i praksis (Wendelborg 2016). Rapporten peker bl.a. på behovet for at skolene i større grad involverer elever og foreldre i arbeidet. Dette stemmer også godt overens med tilrådingene i Djupedalutvalget, som påpeker betydningen av at skoler må bli bedre på å involvere elever og foresatte i arbeidet for et godt psykososialt miljø (NOU, 2015). Behovet for å innlemme PPT i større grad i prosjektet er også påpekt i den første evalueringen av pulje 2. PPT sin rolle som støttespiller i skolens arbeid med inkluderende læringsmiljø generelt, og i Læringsmiljøprosjektet spesielt, bør tydeliggjøres og styrkes. (ibid.). At PPT deltar i Læringsmiljøprosjektet vil bidra til å realisere tjenestens behov for økt kompetanse i arbeid med inkluderende læringsmiljø.

Delrapport 2 ser på PPT sin rolle i Læringsmiljøprosjektet og viser at den i mange tilfeller er uklar og lite konkret. Den viser samtidig at de ansatte i PPT er positive til prosjektets innhold og arbeidsmåter (Wendelborg & Røe, 2017).

foreldre skal involveres i barnehagens/skolens arbeid med å forebygge mobbing og skape inkluderende læringsmiljø. I denne fasen vektlegges betydningen av **god start**, og aktørene planlegger oppstart av nytt barnehage-/skoleår.

FASE 3: INKLUDERING

Kjernekomponentene i denne fasen er arbeid med fagstoff om hvordan gjenopprette et trygt og inkluderende læringsmiljø i en gruppe/klasse der mobbing har blitt avdekket og stoppet. Oppfølging av enkeltpersoner og grupper som har vært involvert i mobbing tas opp spesifikt. Aktørene skal få bistand i å utvikle inkluderende læringsmiljøer i den enkelte gruppe/klasse og i barnehagen/skolen som helhet. Begrepet inkludering aktualiseres. Hva fremmer og hemmer inkludering i barnehagen/skolen? Barn og foreldre involveres i arbeidet.

FASE 4: VIDEREFØRING

I denne siste fasen av Læringsmiljøprosjektet er hovedmålet å sikre at ny kunnskap og ny praksis bevares og videreutvikles i barnehagene/skolene og kommunene. Videre er det et mål å legge strategier for hvordan nyansatte og vikarer, samt ikke-deltakende barnehager og skoler i kommunen blir tilført kompetanse. Stikkord her er sikring av rutiner for fortsatt kartlegging og overvåking av læringsmiljøet, videreutvikling av autoritativ gruppe-/klasseledelse gjennom kollegaobservasjon og -veiledning. Læringsmiljøprosjektet avsluttes med at det legges en plan for videre kompetanseheving i personalet for kommende barnehage-/skoleår, gjennom etablering av lærende møter bl.a. basert på arbeid med et utvalg av relevante fagartikler.

den enkelte skole. Arbeidsgruppas ansvar er å bistå styrer/ rektor i forankring og motivasjon for deltakelse i prosjektet, samt planlegging og gjennomføring av det konkrete implementeringsarbeidet på egen barnehage/skole. Arbeidsgruppa skal legge til rette for at mellomarbeid blir gjennomført etter intensjonen og til enhver tid ha oversikt over tiltak som er iverksatt i de ulike klassene. Læringsmiljøprosjektet må settes på agendaen med jevne mellomrom, for eksempel på personalmøter, for å sikre at alle ansatte holdes orientert om framdriften i prosjektet.

PPT UDLDELGOCIRU RLUULMORMRI

GI er ønskelig at de stiller med en ressursperson i hver arbeidsgruppe. PPT inviteres til alle Udir-samlinger og til alle fagdager og veiledninger på den aktuelle barnehage/skole. PPT sitt hovedansvar er å støtte og hjelpe barnehagene, skolene og kommunen i arbeid med læringsmiljøet.

I etterkant av hver fagsamling bør PPT bistå barnehagen/skolen i videre bearbeiding av fagstoffet, gjennom arbeidsmetodikk som fremmer personalets refleksjon over egen praksis i lys av teori og forskning og påfølgende utprøving og utvikling av ny praksis. Mer konkret dreier dette seg blant annet om å hjelpe styrer/rektor og ansatte med gjennomføring, analyse og oppfølging av Spekter og andre kartleggingsverktøy og i konkrete saker som handler om å stoppe mobbing. PPT kan videre bistå

styrere/rektorer og lærere i arbeidet med å utvikle gode strukturer og felles rutiner for autoritativ gruppe-/klasseledelse, barn- og foreldreinvolvering og god oppstart av nytt barnehage-/skoleår.

Idet prosjektperioden går mot slutten er det avgjørende for varig endring i barnehagene/skolene at det personalet har lært og utviklet av ny praksis, både blir værende og blir videreutviklet i organisasjonen. PPT kan, i samarbeid med eier, være en varig støtte for barnehagen/skolen i dette arbeidet. Overfor nye ansatte og andre barnehager/skoler i kommunen kan PPT være medansvarlige for å spre den faglige kompetansen som er formidlet og utviklet gjennom prosjektperioden.

PEDAGOGISK PERSONALE er forpliktet til å delta aktivt i alle faser av prosjektet. Alle skal bidra til utvikling av egen og andres kompetanse, gjennom tilegnelse av ny kunnskap, utprøving og trening på ny praksis, gi og motta tilbakemeldinger underveis og bidra til at kompetansen blir værende og videreutvikles i framtida.

Øvrig personale er forpliktet til å delta aktivt i alle faser av prosjektet. Den enkelte ansatte skal bidra til utvikling av egen og andres kompetanse gjennom tilegnelse av ny kunnskap, utprøving og trening på ny praksis, gi og motta tilbakemeldinger underveis og bidra til at kompetansen blir værende og videreutvikles i framtida. Arbeidsgruppa må legge til rette for at øvrig personale får avsatt nødvendig tid til mellomarbeidet i barnehagene og på skolene.

ELEVER I SKOLEN involveres i prosjektet fra første dag og gjennom alle faser i prosjektet. Involvering skjer både gjennom

informasjon, kunnskapstilegnelse og aktiv deltakelse, både i elevråd og ute i de enkelte klassene. I barnehagen involveres barna i varierende grad etter alder.

FORELDRE involveres i prosjektet fra første dag og gjennom alle faser i prosjektet. Involvering skjer både gjennom informasjon, kunnskapstilegnelse og aktiv deltakelse, både i FAU/SU og som foreldre til barn i de enkelte avdelingene eller klassene.

Referanser

- Bratterud, Å., Sandseter, E. B. H. & Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen: barn, foreldre og ansattes perspektiver*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning, Barnevernets utviklingssenter.
- Idsøe, E. C., & Roland, P. (2017). *Mobbetferd i barnehagen: temaforståelse, forebygging, tiltak*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Lund, I. (2013). Dropping out of school as a meaningful action for adolescents with social, emotional and behavioural difficulties. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 14(2).
- Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D. Ø., Kovac, B. V. & Cameron, D. L. (2015). *Hele barnet, hele løpet: mobbing i barnehagen*. [Forskningsrapport]. Kristiansand: Universitetet i Agder, FUB, FUG.
- NOU (2015:2). *Å høre til: virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø: avgitt til Kunnskapsdepartementet 18. mars 2015*. Oslo, Kunnskapsdepartementet.
- Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Roland, P. & Westergård, E. (2015): *Implementering: å omsette teorier, aktiviteter og strukturer i praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seeberg, M.L., Eriksen, I.M. & Bakken, A. (2015): *Evaluering av tiltaket «Målrettet støtte og veiledning til kommuner og deres skoler som har vedvarende høye mobbetall»*. Oslo: NOVA.
- Støen, J. & Fandrem, H.: Vi ble ikke trodd, vi ble noen masekopper: foreldres rolle i mobbesaker. I: Støen, J., Fandrem, H. & Roland, E. red: *Stemmer i mobbesaker*. (Under publisering). Oslo: Fagbokforlaget.
- Wendelborg, C. (2016): *Evaluering av Læringsmiljøprosjektet: delrapport 1 – resultatnotat av survey til skoleledere og skoleiere*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/delrapport-1---evaluering-av-laringsmiljoprojektet.pdf> [Lesedato 14.03.18].
- Wendelborg, C. & Røe, M. (2017): *Evaluering av Læringsmiljøprosjektet: delrapport 2 – resultatnotat om Pedagogisk Psykologisk Tjeneste sin rolle*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2017/delrapport-2---evaluering-av-laringsmiljoprojektet-ppt.pdf> [Lesedato 14.03.18].
- Wendelborg, C. (2018): *Mobbing og arbeidsro i skolen: analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2017/18*. https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2018/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-2017_18.pdf [Lesedato 14.03.18].

Telefon: 51 83 29 00
E-post: laringsmiljosenteret@uis.no

Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning er organisert under Universitetet i Stavanger og har en avdeling i Stavanger og en i Porsgrunn.

laringsmiljosenteret.no